

**РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ:
ПРОЄКТ АКТУ ПРО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ**

Янишівський Михайло Мирославович

*аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту
адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)*

Науковий керівник: Красівський Орест Якубович

доктор історичних наук, професор

Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Сьогодні технології штучного інтелекту (ШІ) стають все більш універсальними, і постає нагальне питання щодо їх регулювання. ШІ дедалі більше проникає в найрізноманітніші аспекти життя – від побутових приладів і технологічних платформ до таких критичних сфер, як охорона здоров'я, безпека та фінанси. Європейський Союз (ЄС), як один з найбільших глобальних акторів у сфері цифрових технологій, не може ігнорувати цей тренд.

Питання регулювання ШІ в ЄС особливо актуальне через поєднання двох факторів. По-перше, у ЄС діє один з найбільш суворих в світі законів щодо захисту персональних даних – загальний регламент щодо захисту даних (General Data Protection Regulation). По-друге, ШІ, що застосовується в широкому спектрі сфер, може мати глибокий вплив на основні права громадян, включаючи право на приватність, недискримінацію та справедливість.

Крім того, ЄС прагне стати світовим «домом надійного штучного інтелекту». Поряд із пакетом нормативних актів, який спрямований на спрямування технологій відповідно до європейських цінностей, ЄС зобов'язується інвестувати мільярди євро в розробку та впровадження штучного інтелекту (ШІ) протягом наступного десятиліття. Так, у період з 2014 по 2020 рік ЄС інвестував 10 мільярдів євро в штучний інтелект через свою велику дослідницьку структуру, відому як Рамкові Програми (Framework Programmes), що становить понад 13% від загального бюджету [1, с. 5].

Актуальність висвітлення питання регулювання ШІ також продиктована тим, що питання регулювання ШІ відноситься до сфери функціонування спільного ринку ЄС, отже належить до виключної компетенції ЄС. Тому в процесі гармонізації українського

законодавства та законодавства ЄС виникає потреба імплементувати таке регулювання у правову систему України.

У квітні 2021 року Європейська комісія запропонувала проект регламенту, відомий як «Акт про штучний інтелект» (AI Act). Ця пропозиція мала на меті створити першу правову базу для ШІ у Європейському Союзі. Регламент пропонує підхід, заснований на оцінці ризиків, поділяючи системи ШІ на категорії на основі їхнього потенційного впливу на користувачів і суспільство. До цих категорій належать: неприйнятний ризик, високий ризик, обмежений ризик і мінімальний ризик.

До систем з неприйнятним ризиком відносять системи ШІ, що становлять явну загрозу безпеці, життєдіяльності та правам людей. Ці системи повинні бути заборонені згідно з проектом регламенту. Сюди входять системи ШІ, що використовуються урядами для соціального оцінювання, а також системи віддаленої біометричної ідентифікації в режимі реального часу, що використовуються для спостереження в громадських місцях.

Ті системи ШІ, що використовуються в критичній інфраструктурі, освіті, працевлаштуванні, основних державних і приватних послугах, правоохоронних органах, міграційних службах та при здійсненні правосуддя відносяться до систем з високим рівнем ризику. Такі системи будуть підпадати під суворі зобов'язання перед тим, як їх можна буде випустити на ринок. Ці зобов'язання включають оцінку та зменшення ризиків, високу якість наборів даних, прозорість, людський нагляд і надійність.

На системи ШІ з обмеженим ризиком, такі як чатботи, поширюються зобов'язання щодо прозорості. Це означає, що користувачі повинні знати, що вони взаємодіють з машиною, а не з людиною. Переважна більшість систем ШІ, які вважаються такими, що мають мінімальний ризик або взагалі не мають ризику, можуть вільно використовуватися без жодних юридичних зобов'язань.

Також проектом регламенту передбачено створення спеціального органу Європейської ради зі штучного інтелекту, до складу якої увійдуть представники всіх країн ЄС, щоб допомогти впровадити регулювання та впровадження штрафів за недотримання вимог. Компанії, які не дотримуються вимог, можуть бути оштрафовані на суму до 6% від їхнього глобального обороту або на суму 30 мільйонів євро, залежно від того, яка з цих сум більша.

Важливо, що проект регламенту, враховуючи швидкий розвиток технологій та ринку, надає технологічно нейтральне визначення самого поняття ШІ. Так, згідно з проектом регламенту, система ШІ – це «програме забезпечення, яке розроблено з використанням одного

або кількох методів і підходів, перелічених у Додатку I (до проекту регламенту), і може, для заданого набору визначених людиною цілей, генерувати результати, такі як контент, прогнози, рекомендації, або рішення, що впливають на середовище, з яким вони взаємодіють» [2].

Зараз проект регламенту перебуває на розгляді в комітетах Європейського Парламенту. 11 травня 2023 року Комітет з питань внутрішнього ринку та Комітет з питань громадянських свобод ухвалили проект переговорного мандату щодо проекту регламенту про регулювання ШІ. Серед іншого депутати Європейського Парламенту:

1) додали заборони на нав'язливе і дискримінаційне використання систем ШІ, таких як системи віддаленої біометричної ідентифікації в режимі реального часу в громадських місцях, поліцейні системи прогнозування, системи розпізнавання емоцій для цілей правозастосування, невибіркове вилучення біометричних даних з соціальних мереж або відеозаписів з камер спостереження для створення баз даних розпізнавання;

2) розширили класифікацію систем ШІ з високим ризиком, включивши в неї шкоду здоров'ю людей, безпеці, основним правам або навколишньому середовищу, вплив на виборців у політичних кампаніях і системи рекомендацій, які використовуються великими платформами соціальних мереж;

3) передбачили зобов'язання постачальників таких великих генеративних моделей як ChatGPT дотримуватися додаткових вимог щодо прозорості, таких як розкриття інформації про те, що контент був створений штучним інтелектом, щодо запобігання створенню незаконного вмісту та публікації об'єктів, захищених авторським правом, які використовуються для навчання;

4) запропонували певні кроки щодо розвитку інновацій у сфері ШІ, такі як винятки для дослідницької діяльності та компонентів ШІ, які надаються за ліцензіями з відкритим кодом, створення під наглядом державних органів спеціальних контрольованих середовищ для тестування ШІ перед його розгортанням та розширення прав громадян подавати скарги на системи ШІ, отримувати пояснення рішень, заснованих на системах високого ризику, що суттєво впливають на їхні права.

Перш ніж розпочнуться переговори з Радою ЄС щодо остаточної форми регламенту, цей проект має бути схвалений Європейським Парламентом, ймовірно, під час сесії 12–15 червня [3].

Проте, станом на сьогодні в ЄС відсутнє спеціальне регулювання ШІ. ШІ регулюється ширшою правовою базою, яка включає загальні закони про конфіденційність, захист даних і захист прав споживачів.

Загальний регламент захисту даних (GDPR) прийнятий у 2018 році є комплексним законом про захист даних, який поширюється на всі країни-члени ЄС. Хоча регламент не стосується безпосередньо ШІ, він має значні наслідки для систем ШІ, які обробляють персональні дані. Наприклад, він містить положення щодо автоматизованого прийняття рішень і профілювання, мінімізації даних і прав суб'єктів даних [4].

«Біла книга зі ШІ: європейський підхід до досконалості та довіри» (White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust), опублікована Європейською Комісією в лютому 2020 року, пропонує нормативно-правову базу для ШІ, включаючи заходи щодо сприяння розвитку ШІ та заходи щодо усунення ризиків, пов'язаних із ним [5].

Експертна група високого рівня ЄС зі ШІ (AI HLEG), створена Європейською Комісією для консультування щодо політики щодо ШІ у 2019 році він опублікувала Рекомендації з етики для надійного штучного інтелекту (Ethics guidelines for trustworthy AI), в якому встановлено основні вимоги до систем ШІ, щоб вони могли вважатися надійними [6].

Список використаних джерел:

1. European AI & Society Fund. "How Public Money Is Shaping the Future Direction of AI: An Analysis of the EU's Investment in AI Development." <https://eticas.tech/>. European AI & Society Fund, March 2023. https://eticas.tech/wp-content/uploads/2023/03/28032023-EU-Investments-Report_ESAIF-and-Eticas.pdf

2. European Commission. "Laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain union legislative acts." (2021), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206>

3. AI Act: a step closer to the first rules on Artificial Intelligence | News | European Parliament. "AI Act: A Step Closer to the First Rules on Artificial Intelligence | News | European Parliament," November 5, 2023. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230505IPR84904/ai-act-a-step-closer-to-the-first-rules-on-artificial-intelligence>.

4. Commission, European Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance). , European Commission (2016). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32016R0679>

5. European Commission. “White Paper on Artificial Intelligence: A European Approach to Excellence and Trust,” n.d. https://commission.europa.eu/publications/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust_en.

6. Shaping Europe’s digital future. “Ethics Guidelines for Trustworthy AI,” April 8, 2019. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>